

(No Man is an Island)

Om videoinstallationen *Drifting* af Hanne Nielsen og Birgit Johnsen

Hav, så langt øjet rækker. En figur tegner sig mod horisonten. Det er en mand på en tømmerflåde. Så skifter billedet, og man ser kun havet. På alle tre skærme. Situationen ændrer sig atter: Man er nu på besøg hos det svenske politi. Der klippes mellem forskellige scenarier; de væver sig ind og ud af hinanden, tilsyneladende akronologisk, installatorisk favnende beskueren i en historie uden begyndelse. Og uden slutning.

Historien om en uidentificerbar mand på en tømmerflåde, der i 2006 blev samlet op af en norsk tanker i Skagerrak, gik verden rundt. Medierne funderede, og mange nyhedshistorier blev spundet over begivenheden. At manden ikke ville ud med, hvor han kom fra, og selv bidrog til spekulationerne med mange fantastiske beretninger, gjorde ikke medieopmærksomheden mindre. Mere interessant end den konkrete fortælling og mandens personlige historie er imidlertid de mere generelle implikationer – især nu, hvor nyhedsværdien for længst er overskredet. Og det er netop dette aspekt, Hanne Nielsen og Birgit Johnsens videoinstallation *Drifting* adresserer.

Fortællingen om manden på tømmerflåden rejser spørgsmål af eksistentiel karakter – spørgsmål om identitet og tilhørsforhold, om nationalitet, og hvad det vil sige at være på flugt. Samtidig har historien sociopolitiske implikationer og er bemærkelsesværdig aktuel i en tid, hvor migration er en del af den globale virkelighed. De to kunstnere har i et interview i forbindelse med udstillingen i Fotografisk Center udtalt: "Vores fokus har især været det vakuum, man er i, når det er myndigheder og presse, der definerer spørgsmål om identitet ud fra et tilhørsforhold. For hvornår har man et tilhørsforhold? (...) Det er jo et identitetsmæssigt vakuum, der kan foldes ud til ikke kun at handle om manden på tømmerflåden men mere generelt om, hvordan man som samfund takler sådan en situation."¹

¹ Louise Steiwer: "Hanne Nielsen og Birgit Johnsen om "Drifting"" (interview), www.kopenhagen.dk, maj 2014.

Drifting kan ses som en reenactment af begivenheden, idet Nielsen og Johnsen har placeret en skuespiller på en tømmerflåde i havet og ladet ham inkarnere den virkelige mand. I videoværket blandes fiktion og fakta, når optagelserne af manden på flåden i havet krydsklippes med optagelser af den norske kaptajn, der samlede ham op, og de svenske myndigheder, som efterfølgende behandlede hans sag. Skuespilleren er tavst til stede i mange af optagelserne og bliver således postrealistisk vidne til sin egen historie.

Ved at sammenskrive dokumentariske elementer – f.eks. interviewene med den norske kaptajn, den svenske politimand og immigrationsmyndighederne – med iscenesatte optagelser af manden på flåden og mere poetiske skildringer af havet unddrager *Drifting* sig entydig kategorisering og bliver i stedet en hybrid form, der trækker på betydninger fra forskellige genrer som dokumentar-, eksperimental- og spillefilm. På den måde udvides værkets felt, og dets betydningskontekst udstrækkes fra en billedkunstnerisk ramme til også at indskrive dokumentarfilm som aflæsningskontekst – selvom autenticiteten, der traditionelt er blevet set som dokumentargenrens adelsmærke, altså udfordres voldsomt i *Drifting*.

Drifting vækker samtidig minder om klassiske værker i litteratur- og kunsthistorien: Daniel Defoes beretning om Robinson Crusoe fra 1719 og Théodore Géricaults berømte maleri fra 1818-19 *Le Radeau de La Méduse* samt den mere samtidige spillefilm *Titanic* fra 1997. Især *Medusas flåde* er en oplagt sammenligning, fordi også Géricaults billede er en samtidshistorisk skildring. Maleriet fremstiller en virkelig begivenhed, nemlig den franske fregat Médusas forlis ud for Vestafrikas kyst i 1816. Da der ikke var plads til alle mand i redningsfartøjerne, blev en stor gruppe skibbrudne anbragt på en tømmerflåde og taget på slæb. Imidlertid blev fortøjningerne hurtigt kappet, idet flåden sinkede bådene. Og da de skibbrudne endelig efter 13 dage blev samlet op af et andet skib, var kun 15 af de 133 mand stadig i live (og fem af disse døde umiddelbart efter). Forliset og særligt kaptajnens håndtering af situationen blev efterfølgende en kæmpe medieskandale i Frankrig. Ufærden er siden skildret af mange forskellige kunstnere. Særligt Géricaults maleri står som en milepæl i kunsthistorien, måske fordi værket trods sin behandling af en specifik begivenhed også berører almene temaer som eksistens, fællesskab, overlevelse og håb – på samme måde som også *Drifting* gør det. En væsentlig forskel mellem de to værker er dog, at manden på Hanne Nielsen og Birgit Johnsens tømmerflåde er alene i verden, mens mændene fra La Médusa er mange. Alligevel giver det

mening at pege på en parallel mellem de to værker, ikke mindst fordi *Drifting* – omend på indirekte vis – også berører et aktuelt og kontroversielt samfundspolitisk emne, nemlig flygtningestrømmen mod Europa.

Mandens historie og dens politiske implikationer er dog ikke det eneste ærinde for Hanne Nielsen og Birgit Johnsen. Generelt er de ”interesserede i en dialog om, hvilke forventninger man har til mediet og til måden, man fortæller en historie på”². For dem drejer det sig altså lige så meget om at undersøge, hvordan man kan fortælle en historie uden en entydig narrativ struktur. Idet værket er rumligt spredt på flere skærme, ophæves den gængse narrative struktur, som man eksempelvis kender den fra spillefilm eller romankunst. I stedet er der tale om polyfon fortælling, hvor flere forskellige stemmer – det svenske politi, den norske kaptajn og flådemanden selv – gives ligeværdige fortællerpositioner og på dialogisk vis lader deres perspektiv på historien indgå i den samlede fortælling. Denne dialogiske fortælleform understreges af, at værket tager udgangspunkt i en faktisk historie og tilføjer fiktive og poetiske elementer, samt det, at fortællingen ikke oprulles kronologisk. På den måde udlægger de to kunstnere nogle spor i fortællingen, men beskueren må selv finde vej.

Bevægelse er et centralt element i værket: bevægelserne mellem de forskellige betydningslag og genrer i videoen, bevægelserne i tid, men også den konkrete bevægelse, der er i værket, i havets bevægelser, i klippene mellem de forskellige scener, i lyden, der veksler mellem havets brusen og de personlige beretninger – alt er i flow. Hele tiden. Man kan med et begreb fra den franske filosof Gilles Deleuze beskrive *Drifting* som et bevægelsesbillede, idet bevægelsen er det konstituerende princip for videoen.

Hanne Nielsen og Birgit Johnsens fælles praksis strækker sig over 20 år. Også i en del tidligere værker har de arbejdet med flerskræmsvideoinstallation og med værker, der balancerer mellem fiktion og dokumentar. ”Forholdet imellem dokumentarisme og fiktion er noget, vi har

² Louise Steiwer: ”Hanne Nielsen og Birgit Johnsen om ”Drifting”” (interview), www.kopenhagen.dk, maj 2014.

arbejdet med i rigtig mange af vores værker, blandt andet fordi vi føler, at videomediet altid forholder sig til nogle klassiske genrer,” udtalte de i forbindelse med udstillingen af *Drifting*.³ Og ser man *Drifting* i relation til deres hidtidige praksis, bliver metalaget, udforskningen af det kinematografiske og det dokumentariske, endnu tydeligere. Et eksempel er *Replay* fra 2004, hvor sidestillingen af en dokumentarisk scene og genindspilningen af det samme scenarie med skuespillere stiller spørgsmål til autenticiteten og samtidig synliggør netop forholdet mellem det fiktive og det faktiske. I *Replay*, der består af i alt fem flerskræmsvideoer, har de involverede frivilligt ladet sig overvåge og indvilget i, at skuespillere har genindspillet deres liv.

I *Territorielle udsagn* fra 2002 får man flere forskellige versioner af den samme historie. Men her er det hovedpersonen selv, der gentager historien. Seks forskellige kvinder er blevet bedt om at fortælle om en episode fra deres liv. Den samme episode er blevet genfortalt i alt fire gange med flere dages mellemrum. Som beskuer kan man iagttage, at historierne ændrer sig, selvom fortælleren er den samme. Også her er der tale om hændelser fra det virkelige liv, der om ikke fiktioniseres, så dog af-autentificeres, idet forestillingen om en objektiv, entydig sandhed afmonteres, når fortællingerne ikke er ens.

Hvor både *Replay* og *Territorielle udsagn* begge drejer sig om hverdagsoptrin, behandler *Drifting* en særlig historie, en mediebegivenhed. Dette tilfører videoen et ekstra lag, idet beskuerens egen erindring om begivenheden aktiveres, og man inddrages dermed på et andet niveau i historien.

Den eneste, som ikke tildeles en stemme, er flådemanden selv. Han sidder som stumt vidne til sin egen fortælling og kommer kun til orde i den fjerde videoprojektion, hvor alle de fantastiske historier, han opdigtede om sig selv og sin herkomst, oprulles som tekst. Hvem han egentlig er, og hvad historien endte med, er ikke noget, der interesserer Hanne Nielsen og Birgit Johnsen i *Drifting*. De er optagede af flådemanden som et sindbillede på civilisationens vilkår og af historiens eksistentialistiske, sociale og politiske aspekter. Og man efterlades derfor med en bevidst åben slutning.

³ Louise Steiwer: ”Hanne Nielsen og Birgit Johnsen om ”Drifting”” (interview), www.kopenhagen.dk, maj 2014.